

Jan Křtitel, ohlašovatel

U příležitosti svátečních dnů konce roku si připomeňme nedávno vydanou knihu **Vladimíra Lišky TAJEMSTVÍ JEŽÍŠE Z NAZARETU. Záhady a otazníky ze života mesiáše.** (Vydalo ji Nakladatelství XYZ, Plavínova 2787/21, 130 00 Praha 3, tel.: 222 733 607, e-mail: info@xyz-knihy.cz, www.xyz-knihy.cz). Autor v ní pojednává o tom, co všechno předcházelo Ježíšově misi a kde a proč se zrodila touha po mesiášovi? Kdo byli jeho rodiče a z jakého prostředí pocházel? Jaký úkol měl vykonat pro židovský národ? Kde získal schopnost konat zázraky a jaká mohla být skutečnost? V následující ukázce si představíme vedle osobnosti Ježíše poněkud přehlížený osud Jana Křtitele.

* * *

Osud Jana Křtitele je v mnoha směrech jistou paralelou Ježíšova života. I jeho narození bylo „Božím zázrakem“, vždyť matka Alžběta ho porodila ve velmi pokročilém věku. Křtitelovi rodiče už vůbec nedoufali, že budou někdy mít dítě. Obě rodiny se navíc dobře znaly a s určitou nadsázkou se dá mluvit o jakémsi prazvláštním rovdovém klanu.

Jan byl o něco starší než Ježíš, avšak tento věkový rozdíl mezi nimi nebyl zřejmě veliký. Ani o Křtitelově dětství a mládí nevíme nic určitého. I on však v dospělosti náhle vystoupil z ilegality, aby se záhy stal uznávaným prorokem. Dokonce uznávanějším než Ježíš...

Ne přímo to dokládají „Starozitnosti“ Josepha Flavie, v nichž tento pořimštělý židovský historik věnoval Janu Křtiteli poměrně dost místa. Josephus rovněž naznačil, že i on byl pravděpodobně esejec.

A není pochyb o tom, že to byl právě Jan, kdo stál v čele radikálního obrodného náboženského hnutí dříve než Ježíš. V „Encyklopedii antiky“ (Praha 1973) je charakterizován takto: „Jan Křtitel – náboženský horlilítel z dvacátých let 1. století n. l., dosvědčený vedle Nového zákona i Josephem Flaviem. Hlásal brzký konec světa (eschatologie) a ty, kdo mu uvěřili, křtil v řece Jordánu, aby tak byli očištěni od hříchů. Podle evangelií pokřtil i Ježíše Krista. Vyznavači Jana Křtitele (baptisté) se udrželi nějaký čas i po jeho násilné smrti (byl stát na příkaz Heroda Antipy) jako samostatná skupina, z valné části však splynuli s křesťany.“

Podle dochovaných písemných pramenů se Jan rozhodl vystoupit jako prorok a kazatel někdy v letech 26 – 28 n. l., kdy v Galileji hlásal konec světa ve vazbě na očekávaný příchod Mesiáše. Předtím žil řadu let jako poustevník na poušti, kde se asketizem a meditací připravoval na svoje veřej-

né působení. Z toho někteří soudí, že se nakonec přiklonil k sektě nazorejských asketů.

Jan kázal příchod „Božího království“ a vyzýval Židy k pokání. Nešetřil svými moralistickými kritikami ani židovské aristokraty, kněžstvo, ba dokonce ani galilejského vládce Heroda Antipu (byl sesazen z trůnu římským císařem Caligulou až po Ježíšově smrti r. 39 n. l.).

Křest vodou v řece Jordánu ale nebyl rituálním obřadem, který by snad Jan zavedl. Právě esejci přikládali křtu mimořádný význam. V jejich společenství byl každý, kdo se podrobil vyznání z hříchů a následnému křtu, očištěn a mohl nastoupit novou, čistou víru i život, zasvěcený Bohu a přípravě na Mesiášův příchod.

Každý novic esejců ale musel před křtem projít dvouletým obdobím duchovních cvičení, při nichž trénoval svou vůli odříkáním světských požitků. Je zřejmé, že Jan Křtitel tuto zkoušku také podstoupil svým dlouhým pobytem v nehostinné poušti, po němž se stal prorokem. I kněží jeruzalémského chrámu znali křest vodou, i když měl pro ně trochu jiný význam. Hlavně jím uváděli velekněze do jejich úřadu.

Avšak křest z rukou Jana Křtitele, to bylo přece jen něco nového. Zatímco obecně byl tento rituál prováděn pouze u vybraných osob, třeba u členů esejského společenství,

Jan rozšířil křest na všechny lidi, kteří k němu přicházeli a vyznávali se mu ze svých hříchů. Díky němu se křest stal rituálem, dostupným všem osobám bez rozdílu pohlaví, věku, či sociálního postavení.

Tak se Jan Křtitel stal skutečným lidovým kazatelem a uznávaným duchovním vůdcem Židů. Odmítnal jakékoli kastovnictví a hlásal milost Boží pro všechny, kdo chtějí být spaseni. V tom se od praktik esejských zřetelně odlišil, ačkoli dál z jejich učení a víry ve své propagandistické roli hlasatele Mesiášova příchodu vycházel.

Křtitelova proslulost i autorita byly obrovské. Ze všech stran se k němu hrnuli lidé a díky jeho kázáním rostl uvnitř židovské společnosti radikalismus, hrozící smést při výbuchu všelidového odporu římské protektory i domácí kolaboranty (v čele radikálního politického hnutí stáli židovští zelóti, což je jejich označení z řečtiny, znamenající „horlivci“). V okamžiku, kdy Jan označil galilejského vládce Heroda Antipu za krvesmilníka (svědl manželku svého bratra a oženil se s ní, což židovský Zákon zakazoval), stal se tento lidový kazatel pro mocné a bohaté Židy spojené s Herodovým trůnem nebezpečným rebellem.

K Herodovi se zároveň donesly zprávy o tom, že lid začíná v Křtiteli spatřovat Mesiáše a jeho věhlas i popularita ještě více roste. Z obav před možnou vzpourou se proto Herodes Antipas rozhodl, že se nepohodlného proroka zbaví. V té chvíli ještě netušil, že na scéně se brzy objeví Křtitelův nástupce, jenž po něm převzme roli nového duchovního vůdce.

Jan Křtitel se záhy stal živoucím symbolem a vůdcem radikálního hnutí za svobodu celé židovské společnosti. Hlásili se k němu zejména ti, jejichž cílem bylo protiřímské povstání a obnova velikosti Izraele. Ale nezapomínejme, že i esejci byli pro ozbrojený boj s Římany, ovšem za té podmínky, že v čele povstalců bude stát Mesiáš. Tím se ale Jan Křtitel necítil být. Tvrdil, že skutečný Mesiáš je zatím nepoznán a že dá o sobě brzy vědět. Jisté je, že kdyby se Jan prohlásil Mesiášem, za něhož byl mnohými svými souvěrci skutečně považován, jeho postavení i vliv na masy by se staly takřka neotřesitelné. Pak by stačila pouhá jiskra a propukl by obrovský požár, přinášející válku a násilí.

Takovou odpovědnost však na sebe Jan vzít nechtěl, nebo nesměl. Jeho úlohou bylo něco jiného. On měl být jen hlasatelem Mesiášova příchodu. Byla to role zaměřená na radikalizaci židovstva v Palestině a na ideovou i propagandistickou přípravu pro toho, kdo by se nebál odpovědnosti a odvaha stát se Mesiášem a byl by k ní po všech stránkách připraven. Židé měli s neúspěšnými vzpourami už své letité zkušenosti a nyní zde vyvstávala konečně reálná šance na úspěch.

Evangelia nám jednoznačně potvrzují, že Jan pokřtil také Ježíše. Ježíš měl k Janovi velice blízko a pravděpodobně se i dobře znali. Byli příbuzní a navíc i členové a odchovanci esejců.

Janovo a Ježíšovo setkání při křtu u řeky Jordánu vůbec nemuselo být náhodné, mělo jít jen o další, předem připravenou fázi esejské mesianistické hry a oba její aktéři byli na tento „osudový“ krok připraveni. To, že Jan Křtitel Ježíše poznal mezi množstvím dalších osob, čekajících u Jordánu na křest, tomu nasvědčuje. Nebyl to žádný zázrak, byli přece bratrance...

Pro křesťany má však toto setkání dodnes zcela mimořádný význam. Podle evangelií Jan tehdy veřejně označil Ježíše za Mesiáše slovy: „Aj Beránek Boží, kterýž snímá hřích světa. Tentof jest, o kterémž jsem já pravil, že za mnou jde muž, kterýž mne předšel, nebo přednější jest než já... A já jsem viděl a svědectví jsem vydal, že on jest ten Syn Boží.“ (Janovo evangelium 1, 29-34).

Vladimír Liška